

6. זְבַחֵי אֱלֹהִים

סליחה לליל כיפורים. שיר מעין איזור בן שש מחרוזות. בכל מחרוזת ארבעה טורים. המשקל: ארבע הברות בצלעית. התתימה: 'זרחיה לוי'.

מקורות: מחזור אורן, כ"י אוקספורד 1089, דף 43 ('מיושב') [=ג]; פיוטים, אוקספורד 1162, דף 244, תרקא ('מיושב') [=א]; מחזור, כ"י אוקספורד 2709, דף 31 [=ד]; סליחות תלמסאן, כ"י ברלין 180, אין סימון ('לחכם רבי זרחיה הלוי ירונדי ז"ל') [=ב]; מחזור לר"ה ויוה"כ, ספרד, כ"י וטיקאן 314, דף 82, מה ('אחרת') [=ו]; מחזור ר"ה ויוה"כ, צפון אפריקה, כ"י וינה לאומית 101, דף 83 [=ס]; מחזור אוניון, ירושלים ביהסה"ל 4⁰1394, דף 28, עמ' ב ('אחרת') [=י]; מחזור יוה"כ צפון אפריקה, כ"י לונדון 703, דף 25 ('פזמון') (אחרי הסליחה 'זועק בקראו') [=ל]; מחזור ר"ה ויוה"כ צפון אפריקה, כ"י לונדון 704, דף 58 ('פזמון') (אחרי הסליחה 'זועק בקראו') [=נ]; סליחות ללילי אשמורות, כ"י לונדון 707, דף 133 ('מיושב') [=ש]; סליחות ללילי אשמורות, כ"י לונדון 708, דף 63 ('מיושב') [=ת]; מחזור לר"ה ויוה"כ, ספרד, כ"י מוסקבה גינצבורג 199, דף 133, רטו ('אחרת') [=מ]; מחזור לר"ה ויוה"כ, צפון אפריקה, כ"י פריס לאומית 656, דף 39 ('סליחה') [=פ]; מחזור יוה"כ, אויגניון, כ"י רומא קזנטינה 109, דף 47 ('סליחה') [=ר].

נזכר: צונץ, תולדות, עמ' 461; לנדסהוטה, עמודי העבודה, עמ' 63; שד"ל, לוח הפייטנים, עמ' 25; דוידזון, אוצר, ב: 21.

תמוה מדוע יחס צונץ את השיר לט' באב. השיר מופיע במחזורים ליום הכיפורים וכמו כן תכנו מתאים ליום הכיפורים.

אֲשֶׁר לֹא תִבְזֶה
וּלְפִי רָצָה
כְּשֶׁלֶג אֶחְזֶה
הָאוֹת הַזֶּה.

לְמַחֵר

זְבַחֵי אֱלֹהִים
רוּחֵי שְׁבוּרָה
שְׁנֵי חֲטָאֵתִי
לְמַחֵר יִהְיֶה

1 יבזה מ / 2 רוח ובשת / ולבם ובש 3 חטאי ו חטאתי פ / כשלג מ ר 5 רנת א /

1 זבחי אלו': רוח שבורה הנזכרת בטור 2; על-פי תה' נא: יט. / 3 שני חטאתי כשלג אחזה: אף חטאי הכבדים הדומים לשני ילבינו כשלג; על-פי יש' א: יט. / 4 למחר:

5 רִנַּנְתָּ גְרוֹנִי	לְכַפֵּר עוֹנִי
פְּרִי רַעֲיוֹנִי	וְצִיץ הַגִּיּוֹנִי
וְשִׁיר בְּצַקְלוֹנִי	לְקַחְהָ לְשׁוֹנִי
וּלְפָנַי קוֹנִי	מָה אֶתֶן זֶה.
	לְמַחֵר
חָלָה בְּשׁוּעוֹ	וּבְנָעִים שִׁיחוֹ
10 פָּנִי מוֹשִׁיעוֹ	יִישֶׁר אֲרָחוֹ
וּחֹטְאוֹ וּפְשָׁעוֹ	עָנּוּ כָחוֹ
וַיִּשֵׂא רוּחוֹ	לֶךְ בְּכַחֲךָ זֶה.
	לְמַחֵר
יַעֲרַת אֲשָׁמִי	בַּחֲכִי שְׁמָתִי
בְּאַחֲרִית יָמִי	לָהּ נְהַמְתִּי
15 אֵהָהּ, כִּי בְשָׁתִי	וְגַם נִכְלַמְתִּי
כִּי טַעַמְתִּי	מַעֲט דָבַשׁ הָזֶה.
	לְמַחֵר
הָשֵׁב שְׁשׁוֹנְךָ	לְעֵדֶת הַמוֹנֶךְ

לכפר פ / על עוני מ 6 פרי פני ל / רעיוני מ 8 פני א / קוני אדוני פ 10 יושר ר
11 וחטאו ופשעו ופשעו א / עני ל 12 בכוח יש 13 יעות מ 15 בושתי ל ב ש י

ליום הכיפורים. למחר... הזה: שמ' ח:יט; סיומת לכל הבתים. / 5 רננת גרוני:
תפילתי; והשווה 'רנה זו תפלה' (ברכות לא ע"א); וכן: 'אמר שלמה עשרים וארבעה
רננות ולא נענה' (שבת ו ע"א) ועוד. לכפר עוני: בבחינת 'ונשלמה פרים שפתינו' (הו'
יד:ג) וראה גם יומא פו ע"ב. / 6 רעיוני: מחשבתי, כמו 'הגיוני' בהמשך הטור. פרי
וציץ: דימוי לדברי שיר; השווה 'לי ציצים לי פרות' (ראב"ע, 'אל אחד') והשווה עוד
הרז"ה, 'זוחל לעז אפך', טור 5 / 7 — 8 בצקלוני: בכיסי. לקחה לשוני: על-דרך
הכתוב בירמיהו כג: לא 'הלוקחים לשונם וינאמו נאום'. בצקלוני...מה אתן זה: על-פי
מל"ב ד: מב — מג. / 9 חלה בשועו: הפציר בתפילה. שיחו: תפילתו; ואין שיח אלא
תפלה' (ברכות כו ע"ב) יישר ארחו: על-דרך הכתוב מש' ג:ו. / 11 ענו כחו: תה'
קב:כד קרי וכתיב. / 12 לך בכחך זה: בכוח החרטה והתשובה; שופ' ו: יד. / 13 יערת
אשמי: יערת דבש אשמי; ראה שמ"א יד: כו — כז; וכן שה"ש ה:א. השווה: 'מדבר
פיהו בואה רדה יער' (רמב"ע, תרשיש, א, קיג). בחכי שמתי: טעמתי, ראה להלן טור
16. / 14 נהמתי: נאנחתי והתחרטתי; על-פי מש' ה:יא. / 15 אהה: מלת קריאה לצער.
בשתי וגם נכלמתי: על-פי עד' ט:ו. / 16 כי...הזה: שמ"א יד: כט; ראה לעיל טור 13.
/ 17 השב ששונך: על ידי שתסלח לחטאים; על-פי תה' נא: יד. / 18 ולדביר מעונך:

וְלִדְבִיר מְעוֹנָךְ
וּבִעַת רְצוֹנָךְ
20 לְטוֹבָה עֵינֶךְ

כְּקֶדֶם מְלֹנֶךְ
עַל שְׁאֵר צֹאנֶךְ
פָּקַח אֵף עַל זֶה.

לְמָחָר

לְרַחֵם הַמוֹנִי
רוֹכֵב מְעוֹנִי
כְּסוּד חֲזִיוֹנִי
יַעֲשֶׂה ה'

וַיִּתֵּר אֲמוֹנִי
יִשָּׂא פָנִי
מָחָר לְעֵינִי
הַדְּבַר הַזֶּה.

לְמָחָר

16 הדבש ל נ מ 17 אמונך ש 18 ולדברי ל / מקדם ר 20 עיניך ל מ ש / אף
אם ש 21 המוני] אמוני פ נ / אמוני] המוני פ נ 23 בסוד ר ו ש 24 הדבר] האות א

קודש הקדשים, מקום הארון והכרובים; השווה מל"א ו: יט. / 19 ובעת רצונך: על-פי
יש' מט: ח. שאר צאנך: שארית ישראל; על-פי יר' כג: ג. / 20 לטובה...זה: על-פי
איוב יד: ג; בכוונה הפוכה, שם להקפדה וכאן לטובה ולרחמים. / 21 אמוני: מקביל
ל'המוני', השווה 'אמון' = 'המון' יר' נב: טו, ומל"ב כה: יא. ואולי 'אמוני' כמו: 'שלמי
אמוני ישראל' שמ"ב כ: יט. / 22 רוכב מעוני: ה' שהוא רוכב בשמים, שהם מעון
קדשו; על-פי תה' סח: ה — ו, לד. ישא פני: יתייחס אלי בידידות; בר' לב: כא. / 23 —
24 כסוד חזיוני: חזיונות הנחמה והגאולה. מחר...הזה: על-דרך הכתוב שמ' ט: ה.

7. נִפְשֵׁי אוֹיְתִיךָ בַּלִּילָה

סליחה מסוג מסתגאב. שיר בן שתיים עשרה מחרוזות מרובעות. הטור הרביעי לשון פסוק המסיים במלה 'לילה'. ^{אוצר החכמה} השיר אינו שקול. החתימה: 'אני זרחיה לוי חזק'.

מקורות: סליחות ליו"כ והושענות, כ"י אוקספורד 1164, דף 21 ('מסתגאב') [=א]; השיר כתוב אחרי שירו המפורסם של הרז"ה 'זועק בקראו' וסמוך לסליחה של רמב"ע, תחת אותו השם, 'נפשי אויתך בלילה'. שני השירים, משני המחברים, כתובים באותה צורה ובאותה תבנית שירית ואף באותה דרך סימון החתימה. מחזור מנהג אוינגיון, כ"י ירושלים ביהסה"ל 1394⁴⁰, דף 31 ('אחר') (בין הסליחות ליוה"כ, לפני השיר 'זועק בקראו') [=י].

לא נזכר ברשומות שירים.

נִפְשֵׁי אוֹיְתִיךָ בַּלִּילָה

אומר אני למלך מעשי
בגרות אהלי שוסי
אהיה לאלה עושי
נותן זמירות בלילה.

נִפְשֵׁי

5 נועדתי לבקש פדיום
פני נורא ואיום
בנשף בערב יום
באישון לילה.

נִפְשֵׁי

^{אוצר החכמה}

ירצני אלהי אבי

נפשי אויתך בלילה: יש' כו: ט. / 1 אומר אני למלך מעשי: תה' מה: ב; המשורר שינה מן הסדר שבפסוק למען החרוז. / 2 בגרות...שוסי: בשכנות, בגלות בין אויבי=בוזי. / 3 — 4 אהיה...בלילה: על-פי איוב לה: י. / 6 נורא ואיום: כינוי לה'. / 7 — 8 בנשף...לילה: מש' ז: ט. / 10 במנחת דברים אביא: דברים במקום קרבן

10 בְּמִנְחַת דְּבָרִים אָבִיא
אֲשִׁיחָה עִם לִבִּי
אֲזַכֶּרָה נְגִינָתִי בַּלֵּילָה.

נִפְשִׁי

זָנוּת לֵב תּוֹכַחַת שׁוֹנָא
עָשָׂה שְׁטִים מִתְאַנָּה
15 וְעֵין חֶסֶר לֵב זֹנָה
שׁוֹמֵר מֶה מְלִילָה.

נִפְשִׁי

רָשַׁע פֶּאֶזְרַח מִתְעַרָּה
רוּחוֹ לְרָעָה יַעֲרָה
וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר יֵרָא
20 מַעֲשֵׂוֹת יוֹמָם וַיַּעַשׂ לַיְלָה.

נִפְשִׁי

חֲשָׁכִים בְּמַחֲשֶׁךְ מַעֲשִׂיהֶם
שָׁמוּ כָּזָב מַחֲסִיָּהֶם
לְשֹׂאוֹל תּוֹרִידִם וְלָהֶם
תִּשֶׁת חֲשֶׁךְ וַיְהִי לַיְלָה.

נִפְשִׁי

25 יֵרָא מֵאִישׁ חֲמָסִים

10 דברי א 13 זנות א 22 כסליהם א 25 מאשי

נרבה; השווה הרז"ה, 'זוחל לעז אפך', טור 10. / 11 — 12 אשיחה...בלילה: תה' עז: ז: 'אין שיחה אלא תפלה' (ברכות כו ע"ב). / 13 זנות לב: הצירוף על-פי הו' ד: יא; השווה הרז"ה, 'זרע בה' נושע', טור 2. תוכחת שונא: מש' יב: א. / 14 עשה שטים: תה' קא: ג. מתאנה: בא בתואנת דברים. / 15 — 16 שני הטורים הם הרחבה של הפסוק 'ועין נאף שמרה נשף' (איוב כד: טו). חסר לב: =נואף; על-פי: 'נואף אשה חסר לב' (מש' ו: לב). שומר מה מלילה: =שמרה נשף; על-פי יש' כא: יא. / 17 רשע כאזרח מתערה: תה' לז: לה. / 18 רוחו...יערה: יחשוף את רוחו לרעה על-פי יש' לב: טו. / 19 — 20 והיה...ויעש לילה: שופ' ו: כז. / 21 חשכים: מש' כב: כט. במחשך מעשיהם: יש' כט: טו. 'חשוכים', 'במחשך' — לשון נופל על לשון. / 22 שמו כזב מחסיהם: על-פי יש' כח: טו. / 23 — 24 ולהם תשת חשך: מידה כנגד מידה: הרשעים במחשך מעשיהם, טור 21, וענשם שתשימם בחושך. תשת...לילה: על-פי תה' קד: כ. / 25 ירא...: ה'ירא' בניגוד ל'רשע'; לעיל טור 17. מאיש חמסים: שמ"ב כב: מט: תה' שירת המאור - פיוטי רבי זרחיה הלוי / זרחיה בן יצחק הלוי גירונדי (רז"ה) - מייזליש יצחק (מהדיר) {עמוד 31} (755275) הודפס מאתר אוצר החכמה

יֵשֶׁר נְתִיבוֹת רֶכְסִים
חֲשָׁכוֹ לְאוֹר יְשִׁים
וַיָּאֵר אֶת הַלֵּילָה.

נִפְשִׁי

הַעֲיֵדוֹתַי עַל כֵּן בְּנִפְשִׁי
30 לְהַנְצִל מִפֶּחַ מוֹקְשִׁי
פָּנִי מִלְּפִי וּקְדוּשִׁי
קוֹמִי רִנִּי בַלֵּילָה.

נִפְשִׁי

לְבֵית אֵל מְגֻמָּת פָּנִיהָ
שָׁמָּה בְּמַעֲרָכֵי הַגִּיּוֹנִיהָ
35 וַתַּחְגּוֹר בְּעוֹז מַתְנִיהָ
וַתִּקֶּם בְּעוֹד לַיְלָה.

נִפְשִׁי

וּמַעֲרַשׁ תְּנוּמָה נִפְרָשִׁים
בְּפַחֵי חֲטָאִים יוֹקְשִׁים
לְהַתְנַפֵּל הֵנָּה אֲנָשִׁים
40 בָּאוּ הֵנָּה הַלֵּילָה.

נִפְשִׁי

יְבַשְׂרֵנִי הָאֵל סָר עוֹנֶךָ
וְהַזְכּוֹתַי בְּבוֹר אוֹנֶיךָ

26 יֵשֶׁר י 27 חֲשָׁכוֹ י 29 הַעֲיֵדוֹתַי י 34 הַגִּיּוֹנִיהָ רַעֲיוֹנִיהָ א 41 אֵל י 42 וְהַזְכּוֹתַי י

קמ: ב.ה. / 26 יֵשֶׁר נְתִיבוֹת רֶכְסִים: על-פי יש' מ: ג — ד. / 27 חֲשָׁכוֹ לְאוֹר יְשִׁים: זה גמולו של הירא בניגוד לזה של הרשע; על-דרך הכתוב יש' מב: טז. / 28 וַיָּאֵר אֶת הַלֵּילָה: שמ' יד: כ. / 30 לְהַנְצִל מִפֶּחַ מוֹקְשִׁי: על-פי תה' צא: ג. / 32 קוֹמִי רִנִּי בַלֵּילָה: איכה ב: יט; 'רנה זו תפלה' (ברכות לא ע"א). / 33 לְבֵית אֵל: מקום רינה ותפילה; השווה הרז"ה, 'זמרת עם נענה', טור 2. / 35 וַתַּחְגּוֹר בְּעוֹז מַתְנִיהָ: מש' לא: יז. / 36 וַתִּקֶּם בְּעוֹד לַיְלָה: מש' לא: טו. / 37 וּמַעֲרַשׁ...נִפְרָשִׁים: קמים ממיטתם. השווה הרז"ה, 'זמרת עם נענה', טור 2. / 38 בְּפַחֵי חֲטָאִים יוֹקְשִׁים: ניצודים בפחי חטאם; על-פי קה' ט: יב; והשווה לעיל טור 30. / 39 — 40 לְהַתְנַפֵּל: להתחנן, כמו דב' ט: יח; עז' י: א; מוסב על הטור הקודם — להתחנן על חטאם. הנה...הַלֵּילָה: יהו' ב: ב; השווה הענייה בשירו של הרז"ה 'זהב אופיר' / 41 סָר עוֹנֶךָ: יש' ו: ז. / 42 וְהַזְכּוֹתַי

וּבְתוֹרֶתָּךְ רָאָה חֲנֹךְ
מִמֶּלֶט אֶת נַפְשְׁךָ הַלֵּילָה.

נַפְשִׁי

45 חֲזַקְנִי ה' חֲזָקִי

אוצר החכמה

צִדְקִי אֱלֹהֵי צִדְקִי
שָׁמַע שׁוֹעֲתִי בְּצַעְקִי
יוֹם צַעֲקָתִי בִּלְיִלָה.

נַפְשִׁי

בבור: איוב ט:ל. אוניך: רשעותך. / 43 חנך: על-פי מש' ג:א, כב. / 44 ממלט...הלילה: שמ"א יט:יא. / 45 חזקני: השווה שופ' טז:כח. ה' חזקי: תה' יח:ב. / 46 אלו' צדקי: תה' ד:ב. / 47 שמע שועתי: על-פי תה' מ:ב. / 48 יום צעקתי בלילה: תה' פח:ב. 'חזקני', 'חזקי', 'צדקני', 'צדקי'. 'שמע', 'שועתי', 'בצעקי', 'צעקתי' - אליטרציה מודגשת.

יש בשיר ניגוד בין 'הירא' ובין 'הרשע'. שניהם קמים באישון לילה הראשון לומר סליחות והשני לעשות מעשים אסורים בחשכת הלילה

8. זועק בקראו

סליחה ליום הכיפורים בצורת מסתגב.

שיר בן שמונה עשרה מחרוזות מרובעות. בטור הרביעי לשון פסוק המסיים במלה 'מחר'. שיר לא שקול. החתימה: 'זרחיה הלוי ברבי יצחק' (משולש).

מקורות: מחזור אוניון, כ"י אוקספורד 1076, דף 14 (בליל יום הכפורים) [=א]; פיוטים, כ"י אוקספורד 1162, דף 241, תרעה [=א]; סליחות ליום כפור, כ"י אוקספורד 1164, דף 19 [=א]; מחזור, כ"י אוקספורד 2709, [=א]; סדר צום כפור, לישלאה, כ"י המבורג לוי A₂ 34 E, דף 21 [=ה]; מחזור יוה"כ, ספרד, כ"י וטיקן 314, דף 77 ('מסתגב') [=ו]; מחזור ליוה"כ, קרפנטרן, כ"י ירושלים ביהסה"ל 8°1298, דף 14 ('ליל העשור') (החל משורה 63 בדף 21) [=י]; מחזור אוניון, כ"י ירושלים ביהסה"ל 4°1394, דף 32 ('אחר') [=יא]; מחזור קרפ', ירושלים ביהסה"ל 8°2512, דף 23 ('מסתגב') [=יב]; פיוטים, ירושלים ביהסה"ל 8°5626, דף יז, ('תחנה') (בליל יום הכפורים) [=יג]; מחזור צפון אפריקה, כ"י לונדון 703, דף 24 [=ל]; סליחות, ספרד, כ"י מהלמן 7, דף 2 [=מ]; מחזור צפון אפריקה, כ"י לונדון 704, דף 57 [=נ]; מחזור אוניון, כ"י ניו יורק ביהמ"ל 4511, עמ' 289 (כה"י ניזוק במקצת ע"י עכברים) [=נא]; מחזור קרפ', כ"י ניו יורק ביהמ"ל 4534, דף 26 ('זרחיה הלוי בר יצחק קטן') [=נב]; מחזור קרפ', כ"י ניו יורק קולומביה 893 CJ 55 V 28, דף 70 [=ק]; מחזור קרפ', כ"י סינסנטי 828, דף 17 [=ס]; מחזור אראגון, כ"י פארמא די רוסי 860, ח"ג, עמ' 104 ('מסתגב') (בליל יום הכפורים בין הסליחות) [=פ]; מחזור קרפ', כ"י פריס ביהמ"ל 32, דף 126 ('לר' זרחיה הלוי ברבי יצחק') ('תחנה') (ערכית ליל העשור) [=ב]; מחזור קרפ', כ"י פריס כ"ח H 231 A, דף 23 [=כ]; מחזור לר"ה ויוה"כ, כ"י פריס לאומית 593, דף 53 [=צא]; מחזור אוניון, כ"י פריס לאומית 631, דף 75 [=צב]; מחזור צפון אפריקה, כ"י פריס לאומית 656, דף 37 [=צג]; סליחות, כ"י פריס לאומית 657, דף 83, קנח ('מסתגב') [=צד]; סדר יוה"כ קרפ', כ"י פריס לאומית 1400, דף 21 [=צה]; מחזור אוניון, כ"י רומא קונטינזה 109, דף 15, יד [=ר]; מחזור קרפ', כ"י שטרסבורג 149, דף 24 [=שא]; סדר תפלות קרפ', כ"י ששון 416, עמ' 78 [=שג]; כ"י ששון 822 [=שג]; מחזור קורפו, כ"י שוקן 22, דף 385 א, תלה [=ת]; מחזור לישלאה, כ"י [H=] Z. Heid 114.

נדפס: מחזור אראגון, סלוניקי 1529, עמ' 42; מחזור ברצלונה, סלוניקי 1526, עמ' 73; סדר לימים נוראים, קרפנטרן, א' מונטיל, אמסטרדם 1739, עמ' 20; סדר יום כפור, אוניון, א' מונטיל, אמסטרדם 1766, עמ' 11; הואיל משה באר, ו, עמ' 27; שפתי רננות, מנהג טריפולי, גערבא, קמד, ליורנו 1837; שפתי רננות, מנהג טריפולי, גערבא, קמד, סלוניקי 1859; שפתי רננות, מנהג טריפולי, גערבא, קמד, ויניציה 1711, עמ' 41.

נזכר: צונץ, תולדות, עמ' 461; לנדסהוטה, עמודי העבודה, עמ' 63; שד"ל, לוח

הפייטנים, עמ' 25; דוידזון, אוצר, ב: 84.

השיר הזה הוא המפורסם ביותר מבין שירי הרז"ה ונמצא בכ"י ובדפוסים רבים. ידיים רבות עסקו בו והוכנסו בו שינויים ותיקונים למכביר. פעמים קשה לקבוע מהו הנוסח המקורי.

ה' הקשיבה ועשה ואל תאחר

זועק בקראו גרונו נחר
זולתך לקרוא מצרתו לא בחר
זמן ויקרא רעיוני לב סחרחר
התקדשו למחר.

ה' הקשיבה

5 ראה בנפשו שערורית

רץ להתרחץ במי בריתך בברית
רוחי על פן במסורת הברית
הנני מביא מחר.

ה' הקשיבה

חין ערך תהלות נשמת

10 חשבונות מעשה מחשבותי ומזמתי

חטאי בהם תעביר ואשמתי

וענתה בי צדקתי ביום מחר.

ה' הקשיבה

1 צועק ה' (תוקן בצד זועק) / ניחר ש- 2 זולתך לקרוא מצרתו לא בחר] זכר תהלתך ערוך
לא אחר אגד לצ-צא תי (כך תוקן בגליון) / מצרתו] בצרתו י-י בצרתה נ-א מצרתה צ-א ליתא פ-ו
3 זימן י-ה 6 להתרחץ] להטהר י-י י-ה כ-ק ש- / בריתך] צדקך ת- / כבורי פ- כבורית ו צ-א צ-צ-
8 הנני] אני ו השורות 9 — 12 חסרות י-א 9 חן צ- 10 חשבונות] חשבונות לא
חשבונותי נ-א צ- כ/מעשי ה/מחשבותי] מחשבותי לא פ-ידי ת 11 חטאי ו צ- ש- / בהם

1 זועק: בתחנונים. בקראו גרונו נחר: תה' סט: ד. / 2 לקרוא מצרתו: יונה ב: ג. לא
בחר: על-פי שופ' י:ד. / 3 רעיוני לב: קה' ב: כב. לב סחרחר: תה' לח: יא. / 4
התקדשו למחר: במ' יא: יח; בסיומות של כל המחרוזות שבשיר, מופיעים חלקי
פסוקים שבהם נמצאת המלה 'מחר' המכוונת ליום הכיפורים. / 5
ראה...שערורית: חטא כבד; על-פי הו' ו:י; יר' כג: יד. / 6 להתרחץ במי בריתך
כברית: להיטהר מן החטא; על-פי איוב ט: ל; מל' ג: א — ב. 'בריתך', 'כברית' — לשון
נופל על לשון. / 8 הנני מביא מחר: שמ' י:ד. / 9 חין: תיאור. חין ערך: איוב מא: ד;
השווה הרז"ה, 'זאת אשיב אל לבי', טור 3. / 10 'חשבונות' 'מחשבותי' — לשון נופל
על לשון; עיין שד"ל, אוצר חכמה, ג', עמ' 2, הע' 2. / 11 חטאי...תעביר: על-דרך

יִרְאִים יִשְׁפְּכוּ לִפְנֵיךָ נַפְשָׁם
יָבִיאוּ תוֹדַת אֲשָׁמָם לְאֵשׁ
15 יִקְרִיבוּ חֶלְבָם כְּחֶלֶב אֵשׁ
חַג לֵה' מָחָר.

ה' הקשיבה

העיר העתיקה

הֲלֹא הִזְהַרְתָּ מֵאֵז צִיר אֱמוּנִי
הַתְּנוּדוֹת פִּשְׁעֵי עַל רֹאשׁ קִרְבְּנִי
הַיּוֹתֵם לְרָצוֹן, וַיֵּשֶׁם אֲדֹנִי
20 מוֹעֵד לְאֹמֶר מָחָר.

ה' הקשיבה

הִבֵּט כִּי שָׁמְמוּ נְאוֹת מִזְבְּחוֹתֵי
הֵן עָתָה שְׁלֹמֹתֵי פָרִים שְׁפָתֵי
הוֹדוֹת עָלֶי פִשְׁעֵי וְהִנָּחֵם עַל חַטֹּאתֵי
וְהִיָּה כְזֶה יוֹם מָחָר.

ה' הקשיבה

העיר העתיקה

25 לַעֲגֹ שְׁלֹי עַמִּים וְשֹׁאֲנֵיהֶם
לְהַזְכִּיר לִפְנֵיךָ תָּמִיד עֲוִנֵיהֶם

תעבירן תעביר בהם א-צ- 13 ושפכו לך ו ישפכו בך ת 14 תודות יג-י כ פ ק ר / אשמים
אשמך נא אשמותם ק 17 הלא ליתא ל- מ צ א צ- ת / הזהרנו מ הזהרתני ו 22 שלמתין
ליתא ר / פרי ל- 23 עלין על ו צ- צ- פ ר / פשעין כל א- 25 להג א- ל- צ צ- צ- צ- ת
שורות 25 — 28 חסרות לא 26 לפניך תמיד תמיד לפניך ש- / עונותו פ עונותיהם ו צ א ת

הכתוב איוב ז: כא. / 12 וענתה...ביום מחר: בר' ל: לג. / 13-14 ישפכו לפניך נפשם:
שמ"א א: טו. תודת אשמים: הודאה על חטאם בוידוי פה ובשפך נפשם. לאשם:
במקום קרבן אשם; וראה; 'גדולה תפלה יותר מן הקרבנות' (ברכות לב ע"א). '...בכו
והתפללו לפני ואני מקבל' (שמו"ר לח: ו). 'אשמים' 'לאשם' — משחק מלים. / 15
יקריבו חלבם כחלב אשם: בישיבה בתענית ביוה"כ; וכן היתה תפילת רב ששת
בתענית: 'חלבו ודמו ומתכפר... יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו
הקרבתי לפניך' (ברכות יז ע"א). / 16 חג לה' מחר: שמ' לב: ה. / 17 — 18 ציר
אמוני: משה רבינו; על-פי מש' יג: יז. הזהרת...התודות...על ראש קרבני: על-פי וי'
טז: א — ב, כא. / 19 — 20 וישם...מחר: שמ' ט: ה. / 21 נאות מזבחותי: יופי
מזבחותי; השווה: 'יופי לך מזבח' (סוכה ד: ה). / 22 שלמתי פרים שפתי: על-פי הו'
יד: ג. שיעור הטורים: היות ואין לנו מזבח וכוהן שיכפר בעדינו, יהא הוידוי במקום
קרבן. / 23 הודות עלי פשעי: וידוי דברים ביוה"כ; על-פי תה' לב: ה; ראה יומא לו
ע"ב. / 24 והיה כזה יום מחר: יש' כו: יב. / 25 לעג...ושאנניהם: על-פי תה' קכג: ד.
/ 26 להזכיר לפניך תמיד עוניהם: בכדי שתביא ישועה לעמך; על-דרך הכתוב דב'

לְשׁוֹם פְּדוּת פִּינִיָּהִם
וּבִין עַמָּךְ לְמַחֲרָ.

ה' הַקְשִׁיבָה

וּשְׁמַע וְהָטָה אֱלֹהִים אֲזִינָךְ
30 וְהָאֵר הוֹלְכֵי חֲשָׁכִים בְּאוֹר פְּנִיךָ
וְעָנָה עִמָּךְ בְּעֵת רְצוֹנָךְ
אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחֲתוּ מִחֵר.

ה' הקשיבה

יְהִיו לְרִצּוֹן אֱמֹרֵי תַפְלָתָם
יְכוֹנֵנוּ דְבָרֵי נְגִינָתָם וַתְּהִלָּתָם
יִתְבַּשְׂרוּ מִמֶּדָּה עֲתָה שְׂאֵלָתָם 35
אֵעֱשֶׂה לָּהֶם מִחָר.

ה' הקשיבה

בן מהללֵה ועֶזְרָה חוֹרֶשׁ
בְּדִבְרֶה אֶנּוּן וְעֶמֶל מִפְּנֵי גוֹרֶשׁ
בְּרַחֲמֶיהָ אֵב נִדְרֶשׁ לְכָל שׂוֹאֵל הַדֶּרֶשׁ
כִּי יִשְׁאַלֶה בְנֵה מַחֲר.

ה' הקשיבה

רחום תזכור ברגז רחם
רועצי תחתם ומאהל תפחם
רומה על אויבי וצא הלחם

29 אלהים] אליהם לא צצ צצ צצ ר שצ חסר א ו י ה ל כ פ צ צ צ ר ת 31 לעמך שצ 32
למחר ו ביום מחר לא צצ ר 34 נגינות פ שצ ותהלותם פ ר שצ 35 עת צצ 36 ומחר ר
היום מחר ק 38 יגרש פ צצ 39 אב] ליתא יג / לכל שואל] ליתא ל הדרש] ודורש] ר כ
40 רחם לא נא צצ 42 רועצים צצ / מאהל ת / ותסחם צצ צצ ר 43 וצא] וקום צצ ת

ט:ה; 'לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגויים האלה...'
 / 27 — 28 לשום פדות...למחר: שמ' ח:ט. / 29 ושמע...אזניך: דנ' ט:יח. / 30
 והאר הולכי חשכים: על-פי יש' נ:י. / 31 וענה...בעת רצונך: יש' מט:ח. / 32 אל
 תיראו...מחר: דה"ב כ:יז. / 33 יהיו לרצון אמרי תפלתם: על-פי תה' יט:טו. / 35 —
 36 שאלתם אעשה להם מחר: על-פי אס' ה:ח. / 37 חורש: חושב, הוגה. / 38
 בדברך: בדברי תורתך. און ועמל: תה' צ:י. גורש: דברי תורה הם תריס בפני הרשע.
 'נדרש', 'הדרש' — אליטרציה מודגשת. / 40 כי ישאלך בנך מחר: דב' ו:כ. / 41
 תזכור ברגז רחם: חב' ג:ב. / 42 תחתם ומאהל תסחם: תה' נב:ז. / 43 — 44 רומה

בעמלק מחר.

ה' הקשיבה

45 בזעקי אל נא תתאפק ותחריש

בכורי רנני עדיף אגיש

בהם תטהר לפי ותקדיש

קדש לה' מחר.

ה' הקשיבה

יודע צפוני ובוהן סתרי

50 ירצה יושר לפי אמרי

יסר ממני עונות נעורי

ומעבדיו ומעמו מחר.

ה' הקשיבה

יוצר עינים ונוטע אזנים

יערוג לה לפי בארץ ציה ועיף בלי מים

55 יוחיל צור גשם סליחה משמים

הנני ממטיר כעת מחר.

ה' הקשיבה

45 בצעקי אֵל / נא חסר לא / אל נא על מתי לֵ / תחריש לֵ 46 עדיף אליך אֵ / תגיש / לא נֵ
צֵ צֵ צֵ יֵ ת 47 תטהר לבין תטהר לבבי ר לבי תטהר צֵ רוחי תטהר לא נֵ צֵ 49 ובוהן
ומבון מ 50 ירצה יֵ יֵ יֵ קֵ H / ואמרי כ 51 יסר ליתא אֵ 52 ומעבדיו מעבדיו ת
ליתא ר 53 ונוטה יֵ יֵ לֵ H 55 יוחיל יזיל ת

על אויבי: על-פי תה' כז:ו. וצא הלחם בעמלק מחר: שמ' יז:ט. / 45
בזעקי...תתאפק ותחריש: על-פי שמ"א ז:ח; יש' מב:יד. / 46 בכורי רנני: רנה זו
תפלה (ברכות לא ע"א); השווה הרז"ה, 'זמרת עם נענה', טור 6; 'זכור יה', טור 5;
'זוחל לעז אפק', טור 47/5 תטהר לבי ותקדיש: על-פי תה' נא:יב. / 48 קדש לה'
מחר: שמ' טז:כג. / 49 יודע צפוני: צפוני לבי, מחשבותי. / 50 יושר לבי אמרי: איוב
לג:ג. / 51 עונות נעורי: איוב יג:כו. השווה כל העניין: הרז"ה, 'זמרת עם נענה' טורים
6 — 9. / 52 ומעבדיו ומעמו מחר: שמ' ח:כה; וראה שד"ל, אוצר חכמה, ג, עמ' 2,
הע' טו. / 53 יוצר עינים ונוטע אזנים: תה' צד:ט. / 54 יערוג: יזעק; וכן 'מה האילה
הזאת כשיושבת על המשבר היא מצטערת ועורגת לקב"ה — כך קראו בני קרח מצרה
להקב"ה' (מד' תה' מב). בארץ ציה... בלי מים: תה' סג:ב. / 55 יוחיל...סליחה
משמים: השווה: 'המחכים לסליחתו' (ברכת יוצר ליוה"כ, שחרית). / 56 הנני ממטיר
כעת מחר: שמ' ט:יח. / 57 — 58 נראה לנקד ולפסק כך: צעקת תחנון קולנו צדק,

צַעֲקַת תַּחֲנוּן קוֹלְנוּ
צִדֵּק, כְּפָרֶךְ תַּגְדִּיל עַל גְּדֹל מַעֲלָלֵינוּ
צוּה יִשׁוּעַתֶּךָ לְמַעוֹז אֱלֵינוּ
וְאֵל דּוֹרוֹתֵינוּ מָחָר. 60

ה' הקשיבה

חֲנוּן מִה רַב טוֹב חֲנוּנִי
חֲמִלְתוֹ כְּמֵאֵז בֶּשֶׁר לְעֲנִי
חֵישׁ כָּכָה יִרְצֶה לְבָנִי
אֶת זֹאת לֵאמֹר מָחָר.

ה' הקשיבה

65 קֶדֶם מִיּוֹם לְהַתְּדוּת עַל אֲשָׁמִי
קִרְאוּהוּ בַּעֲוֹתֵי שְׁבָטֶךָ וְאִמִּי
קוֹם טְהַר גַּעַל לְבֹ וְדָמִי
וְקַדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר.

ה' הקשיבה

נְדָבוֹת פִּי רָצָה נָא וְהוֹאֵל
70 רַחֲמֶיךָ תִּזְכּוֹר בְּהִתְעַטְפִּי כְּשׁוֹאֵל
וְנַפְשִׁי תְּגִיל בְּה' בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר.

ה' הקשיבה

57 צועקת אי-יחנן ת 58 כפר לא/ גדל צדק לא פ צ / מעלנו צ: ש: ת 59 צור לא / ישועות
י: / למעוז] להיות למעוז יא יג צ: ש: H ז להיות מעוז א: כ: ר נא צ: 61 טוב] ליתא ת 62 לענו
צ: ר 65 קדם] קדש לא / מיום] היום סו ליתא א: 66 יקראוהו א: לא נא צ: צ: / שבטך ש: /
ואימיו] ואשמיו ר 67 טהרית / געלי א: צ: גאלי ויג: י: צ: צ: H גואל לבכך א: י: י: צ: א:
צ: צ: צ: קת H 71 נפשו פ / תגלו לא צ: ק טורים 69 — 72 חסרים מ.

כפרך תגדיל על גדל מעללינו. מעללינו: הרעים; וראה הערת שד"ל, אוצר חכמה, ג, עמ' 2. / 59 צוה ישועתך למעוז אלינו: על-פי תה' מד: ה; כח: ו — ח. / 60 ואל דורותינו מחר: יהו' כב: כח. / 62 חמלתו...בשר: שלוש עשרה מידות של רחמים; ראה שם' לד: ו — ז. לעניו: משה רבינו, השווה; 'והאיש משה ענו מאד' במ' יב: ג. / 64 את זאת לאמר מחר: יהו' כב: כד. / 65 קדם מיום: מיום הכיפורים. להתודות על אשמי: רמז למצות וידוי ערב יוה"כ עם חשכה; תוס' יומא ה: יד: בבלי יומא פז ע"ב. / 66 בעותי שבטך ואימיו: איוב ט: לד. / 68 וקדשתם היום ומחר: שם' יט: י. / 69 נדבות פי רצה נא: תה' קיט: קח. / 70 רחמיך תזכור: על-פי תה' כה: ו. / 71 ונפשי תגיל בה': תה' לה: ט. בקדוש ישראל תתהלל: יש' מא: טז. ביום מחר: ביום הכיפורים.

9. זֶהָב אוֹפִיר

סליחה, ליום הכיפורים? שיר מעין איזור בן ארבע מחרוזות. במחרוזת א ארבעה טורים, בשאר — חמישה טורים. המשקל: שש הברות בצלעית. החתימה: 'זרחיה'.

מקורות: פיוטים, כ"י אוקספורד 1162, דף 181, תרה ('פזמון') [=ד]; סליחות ליום כפורים, כ"י אוקספורד 1164, דף 91 ('פזמון') [=א]; סליחות תלמסאן, כ"י ברלין 180, אין סימון [=ב]; סליחות ללילי אשמורות, כ"י לונדון 707, דף 122 ('סליחה') [=ל]; סליחות ללילי אשמורות, כ"י לונדון 708, דף 59 ('נו' ישן', 'סליחה') [=ג]; מחזור לר"ה ויוה"כ, ספרד, כ"י מוסקבה גינצבורג 199, דף 108 ('סליחה') [=מ]; סליחות ופיוטים, כ"י פריס לאומית 657, דף 82, קנה ('פזמון'), (בתוך ס' העבודה) [=ס]; סליחות, צפון אפריקה, כ"י פריס ביה"מ 29, דף 77 ('סליחה, נו' יחידה') [=פ].

נזכר: צונץ, תולדות, עמ' 515; לנדסהוטה, עמודי עבודה, עמ' 63; דוידזון, אוצר, ב: 68.

קְרוֹאִים חָבֵל נִחְלָה
בְּמִשְׁפֵּט נוֹרָא עֲלִילָה
וְגַעַל נִפְשָׁם גְּעֵלָה
אֵלֶיךָ הַלִּילָה.

זֶהָב אוֹפִיר יֵצֵאוּ
בְּכוֹר מִבְּחֵן הוֹבָאוּ
וּמִחֻטָּא הַתַּחֲטָאוּ
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ

כִּי אֶת אֲדוֹן הָאֲדוֹנִים
וְאֶתְרוֹן לְכָל אַחֲרָנִים

5 רְאוּ לְבוֹת נְבוֹנִים
רֵאשׁוֹן לְכָל רֵאשׁוֹנִים

2 בבור פ ג / במשמר מ 3 וגועל מ א ועון ל ג ובור ד 5 ראות ל / לכבות ד / נבונים נתונים

1 זהב אופיר: דה"א כט:ד; זהב משובח הבא מארץ המפורסמת בזהבה; ראה מל"א ט:כח. קרואים חבל ונחלה: עם ישראל; על-פי דב' לב:ט: 'יעקב חבל נחלתו'. 2 בכור מבחן: על-פי מש' יז:ג. הובאו: בני ישראל המשולים לזהב. במשפט: הדומה לכור מבחן. נורא עלילה: כינוי לקב"ה; תה' סו:ה. 3 ומחטא התחטאו: נטהרו. וגעל: ומאוס, כינוי לחטא. נפשם געלה: מאסו ברע; על-פי וי' כו:מג. 'ומחטא', 'התחטאו', 'וגעל', 'געלה': לשון נופל על לשון. 4 האנשים...הלילה: בר' יט:ה. הלילה: ליל כיפורים? 5 ראו לבות נבונים: אלה שנתת בינה בלבם יודעים להתפעל מגודלך, כדלהלן. אדון האדונים: על-פי דב' י:יז; תה' קלו:ג; במקרא בכל מקום 'אדוני האדונים' והרז"ה קיצר למען המשקל, וכך עשה בשאר שיריו: 'אדון האדונים' טור 1; ו'זמן הישועה קרב נא' טור 9. 6 ראשון...אחרונים: על-פי יש' מא:ד; מד:ו;

וּגְדַלְךָ מִבְּלִי זְמַנִּים
וְאִיךָ אֵינְעֵ רַעֲיוֹנִים
וְיָמָה לִי הָעֵמֶק שְׁאֵלָה

וּבְאֵין קֶצֶה וּפְנִים
חֲקוֹר לְאַחֹר וּלְפָנִים
אוּ הַגְּבִיחַ לְמַעְלָה.

הָאֲנָשִׁים

10 חֲמֹר הַנְּנִי בִידֶךָ
וְשִׁמְתָנִי חֲצִיר שְׂדֶךָ
בְּעוֹדִי אֲזַמֵּר כְּבוֹדֶךָ
וְאֶגִּיד נִפְלְאוֹת הַדֹּדֶךָ
וְיָמָה לְנַפְשִׁי הָאֲמוּלָה

וְאֲמַנֶּם אֶתָּה יוֹצְרִי
וּמּוֹת מִגַּל קִצְרִי
וְשִׁמְךָ אֶהְלֵל בְּשִׁירִי
לְכֹל יָבוֹא בְּמֵאֲמָרִי
לְשֵׁלֶם לְחֶסֶדְךָ גְּמוּלָה.

הָאֲנָשִׁים

15 יְהִי, קְרוֹב לְכֹל קוֹרְאִים,
לְחִיק גּוֹרִים וּלְבָאִים
וְיוֹנָה מִבֵּית כְּלָאִים

לְמָה בְּרַחוּק תַּעֲמוֹד
מִתִּי כְּפַעֲלָם תָּמוּד
שְׁכֶת בְּצִלְךָ תַּחֲמוֹד

ס פ נכונים ד / את] אז ל ג 7 קצהו א / פנים א 8 ייגע ס א ייגעו פ יגעו ד / אחור ד / ולא
לפנים ס פ 9 ומה] ואין ל ג ד ליתא ס / ולי ס פ לך ל / העמיק ל ג / שאולה ל / הגביה ג ד
10 אני מ / אמנם פ 11 ומות מגל] מכל מדת פ 12 בעורי מ / אזמיר ל ג 13 והגיד ל ג
ואגידה ד / נפלאות] קצת ס א פ / יבא ל פ 14 נפשי ל ג / באמונה ל / חסדך ל ג / הגמולה ס
א פ 15 למה] אל נא ס פ / ברחוק אל נא א ד 16 כפעולם ל

מח: יב. / 7 מבלי זמנים: למעלה מן הזמן. ובאין קצה ופנים: ובאין סוף והתחלה. / 8
ואיך...רעיונים: בתמיהה. ראה דברי ר' יוחנן ירוש' ברכות ט: א: 'אם בא אדם לספר
גבורותיו של הקב"ה מתבלע מן העולם'. / 9 העמק...למעלה: יש' ז: יא. / 10
חמר...יוצרי: על-פי יר' יח: ו. / 11 ושמתי חציר שדך: דימוי האדם לעשבים הבלים
וקמלים מהר. על-פי תה' קג: טו. ומות מגל קצירי: הגבלת חיי האדם בניגוד לנצחיות
ה' המתוארת לעיל. / 12 בעודי...ושמך אהלל בשירי: על-פי תה' קד: לג; קמו: ב. /
13 ואגיד נפלאות הודך: על-פי תה' קמה: ה. לכל יבוא במאמרי: כל מה שאפשר לי
להביע באמרי פי. / 14 ומה לנפשי האמולה: החלשה והרפה; על-דרך הכתוב יח'
טז: ל. לשלם לחסדך גמולה: לשלם גמול עבור חסדך. / 15 יה, קרוב לכל קוראים:
על-פי תה' קמה: יח. למה ברחוק תעמוד: תה' י: א. / 16 גורים ולבאים: כינוי לצרי
ישראל; השווה הרז"ה, 'זכרה אל ברית', טור 8. מתי כפעלם תמוד: כדוגמת: 'שלמו
לה כפעלה' (יר' נ: כט). / 17 ויונה: ישראל, המשולים ליונה; 'דמתילי כנסת ישראל
ליונה' (ברכות נג ע"ב ועוד). מבית כלאים: מבית משעבדי ישראל; על-דרך הכתוב יש'
מב: כב. שבת בצלך תחמוד: כנסת ישראל משתוקקת לשבת תחת צל כנפיך ולא תחת

— שירת המאור —

הָכִי רַב יִרְדָּה פְּלָאִים וְשָׂאת עוֹל לְמִדָּה לְמוֹד
וְאֵין לָהּ רְפוּאוֹת תַּעֲלָה וְהַחֲתַל לֹא חֲתָלָה.
הָאֲנָשִׁים

18 עוד ג 19 רופא ס א פ לי רפואות ל / ואין תעלה ס פ ואף תעלה א / חותלה מ ל ג

משעבדים זרים; על-פי שה"ש ב:ג. / 18 הכי — אין זו ה' השאלה, אלא 'כי' במובן
'מפני'; כמו: 'דלתי יגונים פותחת אלי הכי דלתי נעורים אחרי נועלת' (רשב"ג, 'לו
היתה נפשי'). ירדה פלאים: על-פי איכה א:ט. / 19 ואין לה רפואות תעלה: יר' ל:יג.
והחתל לא חתלה: יח' טז:ד.

שומר חכמה

שומר חכמה

10. זְדוֹנִיּוֹ בְּדַמְעוֹת עֵינָיו

סליחה. שיר מעין איזור בן חמש מחרוזות. ארבעה טורים במחרוזת. המשקל: שש
הברות בצלעית. החתימה: 'זרחיה'.

מקורות: מחזור לר"ה ויוה"כ מנהג ספרד, כ"י מוסקבה גינצבורג 199, דף 108, קעא
(נמצא לאחר הסליחה של הרז"ה 'זהב אופיר' במדור: 'סליחות לאשמורות') [=מ].

לא נזכר ברשומות שירים.

יִמְחָה וַיַּעֲבִיר אֶשֶׁם לִנְכַח נֶאֱוָה אֶשֶׁם וְשִׁלֵּם שִׁפְתָּם אֶשֶׁם קוּם עֲלֵה בֵּית אֵל וְשָׁב שֵׁם.	זְדוֹנִיּוֹ בְּדַמְעוֹת עֵינָיו בֶּן חֶרֶד וְשֵׁם פָּנָיו לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מַעֲנִיו יַעֲצוּהוּ רַעֲיוֹנָיו
לְהַעֲנִיק אוֹתוֹ חֶסֶדְךָ לְהַעֲיֵף רִנָּנִים נִגְדְּךָ לְאֹמַר הִנְנִי עֹבְדְךָ פִּקְדָּם [...]שֵׁם].	5 רֵשׁ בְּתַחֲנוּנִים יְדְבָר וַיִּפְרוֹשׁ כְּנֶשֶׁר אָבִיר יֵאָזֵר חֲלָצִיו כְּגִבֹּר רָצָהוּ וּמְדֵי הוֹדְךָ
הַזִּכִּיר אוֹלֵי יִרְחָם זָכַר וְלֵהֶם נָחֵם	חֲסָדֵי זִקְנִים וְהוֹרִים 10 בָּהֶם וְחֹטְאֹת נְעוּרִים

1 זְדוֹנִיּוֹ: עוונות כבדים. בְּדַמְעוֹת עֵינָיו יִמְחָה וַיַּעֲבִיר אֶשֶׁם: הדמעה תמחה את
האשם; 'אע"פ שהכעיסוני בשביל שבכו לפני רחמתי עליהם' (שמ"ר לח). 2 / בֶּן חֶרֶד:
לדבר ה'. וְשֵׁם פָּנָיו: בתפילה. לִנְכַח נֶאֱוָה אֶשֶׁם: כנגד מדור קרבנות אשם – בית
קודש הקדשים; וראה: 'יכון לכו כנגד בית קדש הקדשים' (ברכות ד:ה); 'נאווה' = 'נוה',
כמו: 'לביתך נאווה קדש' (תה' צג:ה); וראה ברש"י שם. 3 / לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן מַעֲנִיו:
בפיו. וְשִׁלֵּם...אֶשֶׁם: על-פי הו' יד:ג. 4 / קוּם...שֵׁם: בר' לה:א. בֵּית אֵל: מקום
תפילה. וְהַשׁוּוֹה הַרְזוֹה, 'זמרת עם נענה', טור 2. 5 / רֵשׁ בְּתַחֲנוּנִים יְדְבָר: מש' יח:כג;
בן חרד מעוונות מתחנן כרש, לעיל טור 2. לְהַעֲנִיק אוֹתוֹ חֶסֶדְךָ: בכדי לזכות בחסדך,
לפנים משורת הדין. 6 / וַיִּפְרוֹשׁ כְּנֶשֶׁר אָבִיר: על-דרך הכתוב יש' מ:לא. לְהַעֲיֵף:
למרומים. רִנָּנִים: תפילות ותחנונים; כמו: 'כנגד כד רננות שאמר שלמה' (ברכות כט
ע"א). 7 / יֵאָזֵר חֲלָצִיו כְּגִבֹּר: איוב לח:ג. לְאֹמַר הִנְנִי עֹבְדְךָ: על-פי שמ"ב ט:ו. 8 /
[...]שֵׁם]: בכתה"י: 'עורי לבשר' ואין לו מובן וגם החרוז אינו מתאים, צ"ל [...]שם]
להשלמת החרוז. 9 / חֲסָדֵי זִקְנִים וְהוֹרִים הַזִּכִּיר: חסדי אבות, וזוהר חסדי אבות
ומביא גואל לבני בניהם' (ברכה ראשונה בשמונה עשרה). 10 / וְחֹטְאֹת נְעוּרִים: תה'

קולו ולבו יחם וכמק יהיה שרשם.	עליהם בבכי ירים כאבק יעלה פרחם
ותחנוניך ירץ ויגדור לך כל פרץ תחזה בבא נין פרץ אשר יצאת משם.	יקשיב זמירות חפך אלהים ויקם סכך 15 ועין בעין מלכך להשיבך לארץ
לעם מראות נואשו עבדים בשבים נכבשו צרי ישועתך ידרשו וישיבו את נפשם.	העלה שחר גאלה ושם לשם ולתהלה ממכאוב ומדלה 20 ואת פניך יבקשו

כה: ז. זכר: בכה"י 'זכור', אך לפי העניין נראה להיות 'זכר'. נחם: התחרט. / 11 עליהם: על חטאות נעורים. בבכי ירים קולו: לאות חרטה. ולבו יחם: יכעס מצער; תה' לט: ד. / 12 כאבק יעלה פרחם וכמק יהיה שרשם: של החטאות; על-פי יש' ה: כד. שיעור הטור: שלא ישאר זכר מן החטאים. / 13 זמירות חפך: זמירות נאות שהן כמו דברים ערכים לחך. ותחנוניך ירץ: ירצה, יקבל. / 14 ויקם. פרץ: על-פי עמ' ט:יא. ויקם סכך: יקים את סוכת דוד הנופלת — מלכות בית דוד שהיתה סוככת על העם. / 15 ועין בעין: יש' נב:ח. מלכך: המלך המשיח. נין פרץ: משיח בן דוד. השווה רות ד: יח — כב. / 16 להשיבך לארץ אשר יצאת משם: על-פי לשון הכתוב בר' כד:ה. / 17 העלה שחר גאלה: השווה: '...וראו אילת השחר...כך היא גאולתן של ישראל...' (ירוש' ברכות א:א). לעם מראות נואשו: תביא גאולתם בזמן שנתייאשו ממנה; וראה: 'אין בן דוד בא עד שנתיאשו מן הגאולה' (סנהדרין צז ע"א). / 18 לשם ולתהלה: בכה"י 'לשם ותהלה' ונראה שצ"ל 'ולתהלה' כפי שזה מופיע במקרא יר' יג:יא; צפ' ג:כ. עבדים בשבים נכבשו: בני ישראל שהיו משועבדים וכבושים בגלותם; על-פי לשון הכתוב יר' לד:יא; טז. / 19 ממכאוב...צרי: על-פי יר' נא:ח. ומדלה...ישועתך ידרשו: על-דרך הכתוב תה' קטז:ו. וראה: 'אע"פ שדלה אני במצוות לך אני ולי נאה להושיע' (פסחים קיח ע"ב). / 20 ואת פניך יבקשו: על-פי תה' כז:ח. וישיבו את נפשם: איכה א:יט.

11. זוחלים מתנפלים פני קוננו

סליחה ליום הדין. שיר מעין איזור בן ארבע מחרוזות. במחרוזת א ארבעה טורים, בשאר – חמישה טורים. המשקל: חמש הברות בצלעית א. וארבע הברות בצלעית ב. החתימה: 'זרחיה'.

מקורות: פיוטים, כ"י אוקספורד 1162, דף 190 תקלו ('פזמון') [=א]; סליחות תלמסאן, כ"י ברלין 180, אין סימון ('נו' ידעו הבנים') [=ב]; סליחות צפון אפריקה, כ"י וינה לאומית 103, דף 40, קלט ('סליחה', 'זרחיה') [=ו]; מחזור אוניון, ירושלים ביהסה"ל 4⁰1394, דף 29ב (סליחה לוידוי) [=י]; מחזור יוה"כ, צפון אפריקה, כ"י לונדון 703, עמ' 33 [=ס]; סליחות לילי אשמורות, כ"י לונדון 707, דף 109 [=נ]; סליחות לילי אשמורות, כ"י לונדון 708, דף 53 ('נו' עת שערי') [=ד]; מחזור ר"ה ויוה"כ, ספרד, כ"י מוסקבה גינצבורג 199, דף 103, קפכ ('סליחה') [=מ]; סליחות, צפון אפריקה, כ"י פריס ביה"מ 29 [=פ].

נזכר: צונץ, תולדות, עמ' 515; לנדסהוטה, עמודי העבודה, עמ' 63; דוידזון, אוצר, ב: 77.

פני קוננו
מי עינינו
ליום דיננו
תחנונינו.

זוחלים מתנפלים
ונוזלים כנחלים
מירוא תגמולים
אנחנו מפילים

אלי יוצרנו
יהו כפרנו
להפירנו

5 רננים הגשנו
ושירים הקדשנו
ורחמינו דרשנו

1 קונינו ניו 2 ענינו נענינו 3 מירא מ מירובי / דינינו בו 5 נגשים ד / אלו ד א ואל ב
6 יהי אס ד מ פ 7 ורחמים מ / להכירינו בו

שיר חתומה

1 זוחלים: מתרפסים מפחד: כמו: 'על כן זחלתי ואירא' (איוב לב:ז). מתנפלים: מתחננים; כמו דב' ט: יח, כה; וכן: 'בוכה ומתנפל לפני בית האלו' (עז' י:יא); השווה הרז"ה, 'זוחלים פקודות', טור 1. קוננו: כינוי לאלו'. 2 ונוזלים כנחלים מי עינינו: בכי רב; על-פי יר' ט: יז. 3 מירוא תגמולים: מפחד תשלום על מעשינו הרעים. 4 אנחנו מפילים תחנונינו: דנ' ט: יח. 5 רננים: תפילות; כמו: 'ואל תשא בעדם רנה ותפלה', יר' ז: טז; וכן: 'רנה זו תפלה' (ברכות לא ע"א); הגשנו: הקרבנו. 6 ושירים הקדשנו: המשורר משתמש במונחים של קרבנות 'הגשנו' 'הקדשנו' 'כפרנו' לשם הבעת הרעיון שתפילות ותחנונים הם במקום קרבנות, ראה: 'כבר תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני אליהם כאלו הקריבום לפני' (תענית כז ע"ב). 7 להכירנו: לעשות עמנו חסד, כמו: 'מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני' (רות

מִמְגוּרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ.	בְּלִיל לְבִיתוֹ חֲשֵׁנוּ הַלּוֹךְ בְּנַעֲרֵינוּ
אֲנַחְנוּ	
בּוֹ יִשְׁלִי עוֹד יַחְזִי חֵישׁ יִכְלִי מָאֵד יִרְבִּי מִלְפָּנֵינוּ.	10 חֲסִידֵי וְעַבְדֵי נִפְלְאוֹת רוֹם יָדֵי וְצָרִים מִפְּחָדֵי וְעֲלֵינוּ חֲסִידֵי לְעוֹלָמִים הָיוּ
אֲנַחְנוּ	
לְפִי אֶהְבֶּתוּ וְהוֹד גְּבוּלָתוֹ יֵשׁוּ פְעֻלָּתוֹ לֶךְ קִרְבָּתוֹ עַל פָּנֵינוּ.	15 יְהִי, מִתְקָה כִּמֶן וְשֵׁם הָדָר נִסְמֶן כְּמַעֲשֵׂה יְדֵי אִמֶן בַּחֵר, עִם לֹא אֶלְמֶן, וְתִהְיֶה יִרְאָתוֹ
אֲנַחְנוּ	

8 ביתו י / ממגורנו מ ב נ ד 9 בנערנו ובזקננו ב 10 חֲסִידֵי מ נ / ועבדיו] ליתא ו
11 נפלאותו / עדיו י / עוד] אשר י 12 וציריו נ ד פ וציריו ב / מפחדיו ב ד פ / יכלאו מ
13 חסדיו] חסדיו ועבדיו נ / מאד] מאז י 14 מליפנינו י 15 כמו פ / לפה ב לפני ו 16 הוד
מ 17 אומן נדפ / שורו מ ושור ב 18 בקרבתו י הקרבתו ד 19 ותהי ו והיתה א
ב: י. / 8 בְּלִיל : בְּלִיל וכן יש' טו: א. לְבִיתוֹ : בית אל. / 9 הַלּוֹךְ בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ : שמ'
י: ט. / 10 חֲסִידֵי וְעַבְדֵי : על הצירוף 'חסידיו ועבדיו' ראה תה' פו: ב; עט: ב. בו
יִשְׁלִי : בקרבת ה' ימצאו שלוחה; כמו 'ישליו אוהבך' (תה' קכב: ו). / 11 רוֹם יָדֵי :
צירוף המלים נמצא במקראות ו: ז. עוֹד יַחְזִי : כאשר תוריד את ידך הגבוהה בשמים
לעשות משפט ב'צרים' (טור 12) יראו 'חסידיו ועבדיו' (טור 10) נפלאות; על-פי יש'
כו: יא. / 14 לְעוֹלָמִים הָיוּ מִלְפָּנֵינוּ : קה' א: י. / 15 מִתְקָה כִּמֶן : על-פי שמ' טז: לא:
'...מן...וטעמו כצפיחית בדבש'. / 16 וְשֵׁם...גְבוּלָתוֹ : על-פי יש' כח: כה. הדר: הארון
שבבית המקדש שנגנז; על-פי יומא נד ע"א: 'מאי כל הדרה... ארון במקומו נגנז...'.
הוד: בית המקדש, על-פי ברכות נח ע"א: 'וההוד זו בית המקדש'. שיעור הטור:
באהבתו לעמו ישיב את הארון הגנוז וישכין שכינתו שצמצמה עצמה בבית המקדש. /
17 כְּמַעֲשֵׂה יְדֵי אִמֶן : שה"ש ז: ב; ודרשו חז"ל פסוק זה על מעשה המזבח, ראה:
'מעשה ידי אמן זו מעשה ידי אומנתו של הקב"ה' (סוכה מט ע"א). / 18 עִם לֹא אֶלְמֶן :
על-פי יר' נא: ה; השווה הרז"ה, 'זוחל לעז אפך', טור 16. לֶךְ קִרְבָּתוֹ : את קרבת האל;
ראה: 'אלמנה מאלו ומאלו ולא מהקב"ה שנאמר: 'כי לא אלמן ישראל...' (איכ"ר
א: ג). / 19 וְתִהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פָּנֵינוּ : על-פי שמ' כ: יז; המשך הפסוק הוא 'לבלתי
תחטאו', וזה גם רעיון סיום הסליחה.